

А.В. ЧЕРЕП,
д.е.н., професор, декан економічного факультету, Запорізький національний університет,
А.Г. МАРТОЯН,
здобувач кафедри ФіК, Запорізький національний університет

Теоретико–прикладні основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств

У статті визначена роль зовнішньоекономічної діяльності як для підприємства, так і для держави. Визначені чинники розвитку та функції зовнішньоекономічної діяльності. Наведені основні принципи ведення зовнішньоекономічної діяльності та напрями зовнішньоекономічної політики держави. Запропоновано доповнення для розширення напрямів зовнішньоекономічної політики України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зв'язки, політика, функції, принципи.

А.В. ЧЕРЕП,
д.э.н., профессор, декан экономического факультета, Запорожский национальный университет,
А.Г. МАРТОЯН,
соискатель кафедры Фик, Запорожский национальный университет

Теоретико–прикладные основы внешнеэкономической деятельности предприятий

В статье определена роль внешнеэкономической деятельности как для предприятия, так и для государства. Определены причины развития и функции внешнеэкономической деятельности. Приведены основные принципы ведения внешнеэкономической деятельности и направления внешнеэкономической политики государства. Предложены дополнения для расширения направлений внешней внешнеэкономической деятельности Украины.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, связи, политика, функции, принципы.

Determined the role of foreign–economic activities for enterprises as well as for country. Defined the main causes of development of foreign–economic activities and its functions. Showed the main principles of foreign–economic activities maintenance, also showed the directions of foreign economic policy of the country. Proposed additions for improvement of foreign economic policy of Ukraine.

Keywords: foreign–economic activities, relations, policy, functions, principles.

Постановка проблеми. В умовах економічної і політичної нестабільності, як в Україні, так і у світі в цілому, особливо важливу роль для розвитку підприємств будь–якої сфери діяльності відіграє пошук нових ринків збуту, розширення своєї сфери впливу, формування якісно нових взаємозв'язків з іноземними підприємствами.

Величезний поштовх українським підприємствам для налагодження контактів з іноземними партнерами, можуть дати: перехід економіки України на ринкові відносини, вступ України до Світової організації торгівлі, перспектива асоційованого членства в Європейському Союзі, а також перспектива повноправного членства в Європейському Союзі. В результаті подібних якісних змін в українській економіці українські підприємства отримають можливість виробляти продукцію з меншими витратами, а також реалізовувати свою продукцію за більш вигідною ціною за кордоном. Це сприятиме розширенню господарських зв'язків між країнами, що своєю чергою буде сприяти економічному зростанню України, поширенню нових ідей, інновацій та технологій. Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність має потужний вплив на соціально–економічний розвиток країни, забезпечуючи раціональне використання фінансових і трудових ресурсів та інвестицій.

Але слід врахувати, що з розширенням сфери діяльності підприємства збільшується і кількість конкурентів, а конкурентна боротьба між підприємствами посилюється. Саме

тому зовнішньоекономічна діяльність і зовнішньоекономічні зв'язки відіграють особливо важливу роль для підприємства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Все більше вчених приділяють особливу увагу питанням зовнішньоекономічної діяльності як держави, так і підприємства зокрема. Серед них Л.В. Торгова [1], Є.Я. Агеев [2], О.В. Шкурупій [3], В.В. Вітлінський [4], О.О. Маслак [5], Н.Г. Георгіаді [6], О.П. Гребельник [7], Е.А. Зінь [8] та ін. Це обумовлено тим, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств і міжнародне співробітництво держав є одними з основних факторів впливу на рівень глобального економічного розвитку і світового прогресу.

Метою статті є визначення важливості зовнішньоекономічної діяльності для підприємства; розгляд основних чинників розвитку та принципів ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Більшість дослідників сходяться з думкою, що зовнішньоекономічна діяльність – це будь–яка форма діяльності підприємства, пов'язана з виходом на зовнішні ринки.

Л.В. Торгова дає таке визначення зовнішньоекономічної діяльності: це «...сукупність виробничо–господарських, організаційно–економічних і оперативних–комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях» [1]. Своєю

чергою, Є.Я. Агеев розглядає зовнішньоекономічну діяльність як «...сукупність напрямків, форм і методів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також кредитних і валютно-фінансових відносин даної країни із зарубіжними державами з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці» [2].

О.В. Шкурупій визначає зовнішньоекономічну діяльність так: це «...сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок» [3].

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дає таке визначення цього терміну: «...діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [9].

До загальних чинників розвитку зовнішньоекономічної діяльності можна віднести:

- нерівномірність економічного розвитку різних країн світу;
- відмінності в людських, сировинних, фінансових ресурсах;
- характер політичних відносин;
- різний рівень науково-технічного розвитку;
- особливості географічного положення, природних і кліматичних умов [4].

Виходячи з основних факторів ми вважаємо, що розвиток зовнішньоекономічної діяльності зумовлений потребою взаємовигідного обміну між іноземними партнерами, в результаті чого підприємства виробляють більш конкурентоспроможну продукцію з найменшими витратами на виробництво, розширюють ринок своєї продукції, відбувається обмін досвідом і технологіями. Не менш важливим є так само і залучення іноземних інвестицій.

Дослідники виділяють такі основні функції зовнішньоекономічної діяльності:

- організація міжнародного обміну природними ресурсами і результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах;
- міжнародне визначення споживчої вартості продуктів, що виготовляються відповідно до міжнародного поділу праці;
- організація міжнародного грошового обігу [3].

Для коректного ведення будь-якої діяльності необхідний аналіз, і зовнішньоекономічна діяльність не є винятком. О.О. Маслак під «аналізом зовнішньоекономічної діяльності» передбачає таке: дослідження виробничо-господарської діяльності підприємств для виявлення об'єктивної оцінки результатів їх діяльності [5].

Предметом аналізу зовнішньоекономічної діяльності (чи їх об'єднань) виступає їх виробничо-господарська діяльність, що показана у різноманітних формах звітності, даних бухгалтерського та управлінського обліку, інших джерелах інформації [5].

Об'єктом аналізу зовнішньоекономічної діяльності – це підприємства чи їх об'єднання різноманітних форм власності та організаційно-правових форм [5].

Ведення зовнішньоекономічної діяльності має на увазі дотримування всіма суб'єктами таких принципів:

- принципу суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- принципу свободи зовнішньоекономічного підприємництва;

- принципу юридичної рівності і недискримінації;
- принципу верховенства закону;
- принципу захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [6].

Гарантом дотримання сторонами цих принципів виступає держава, в результаті чого як підприємство, так і держава мають особливі зобов'язання, які повинні бути виконані, оскільки підприємству без підтримки та сприяння держави буде важче налагоджувати контакти з іноземними партнерами, а державі без зовнішньоекономічної діяльності підприємств буде важче залучати інвестиції. Саме таке взаємовигідне співробітництво і держави і підприємства сприяє інтеграційним процесам у глобальні політико-економічні структури.

Слід зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність неможлива без зовнішньоекономічних зв'язків, тобто комплексної системи різноманітних форм міжнародного співробітництва держав і їхніх суб'єктів у всіх галузях економіки [4].

Зовнішньоекономічна політика – це система заходів, спрямованих на досягнення економікою даної країни певних переваг на світовому ринку і одночасно на захист внутрішнього ринку від конкуренції іноземних товарів. Змістовність зовнішньоекономічної політики зумовлюється природою суспільного ладу країни і відповідно завданнями національного господарства, а також сукупністю зовнішніх чинників [4].

Оскільки зовнішньоекономічна політика є складником економічної політики, від загальної концепції побудови економічної системи залежить напрям руху, етапи формування, механізм функціонування політики держави у сфері міжнародних економічних зв'язків. При цьому реалізуються як економічні цілі, так і політичні, оскільки зовнішньоекономічна політика є частиною зовнішньої політики [7].

Найбільш важливими напрямками зовнішньоекономічної політики України є:

- захист національних економічних інтересів;
- захист інтересів національного товаровиробника на зовнішніх ринках;
- вдосконалення структури зовнішньої торгівлі;
- національне державне регулювання, стимулювання експорту і контроль імпорту;
- протидія товарній експансії і агресії;
- протидія демпінгу з боку зарубіжних товаровиробників;
- раціональне використання транзитних можливостей країни;
- стимулювання розвитку виробництва, імпорту замісних товарів і технологій;
- посилення державного контролю і регулювання зовнішньоекономічних відносин регіонів і суб'єктів господарювання [8].

Ми вважаємо, що наведені пропозиції Е.А. Зіня про напрями зовнішньоекономічної політики України є недостатньо повними. Пропонуємо розширити напрями зовнішньоекономічної політики такими складовими:

- Сприяння досягненню провідних позицій України в тих сферах економіки, які є найбільш розвиненими або перспективними (добувна промисловість, аграрний сектор). Це можна домогтися налагодженням тісних економічних зв'язків з ЄС і СOT, оскільки розвинуті ринки Європи та світу потребують доступної сировини для власного виробництва. Так са-

мо збільшення населення на планеті призводить до потреби в їжі і сільгосппродукції.

- Забезпечення умов для розвитку нового ринку високо-технологічних товарів і послуг, сфери авіабудування, суднобудування, машинобудування тощо. Оскільки ці сфери є досить дорогими у фінансуванні, державі слід створити умови у країні для залучення іноземних компаній, які є лідерами у сфері, сприяння їх кооперації з українськими підприємствами.

- Стимулювання розвитку туризму. Сфера послуг є не менш важливою. Створення умов для відпочинку та рекреаційних зон сприятиме напливу туристів.

Висновки

Зовнішньоекономічна діяльність є невід'ємною частиною діяльності підприємства, що співпрацює із закордонними партнерами. Основним чинником виникнення зовнішньоекономічної діяльності є потреба підприємств у взаємовигідному обміні з іноземними підприємствами з метою подальшого прогресу. Цей вид діяльності є одним із найважливіших інструментів, що забезпечує прогрес будь-якої національної економіки.

Не менш важливим є і роль держави, оскільки саме держава має створювати передумови для комфортного ведення підприємствами зовнішньоекономічної діяльності. Це визначається зовнішньоекономічною політикою держави, головною метою якої є захист національного товаровиробника за кордоном та контроль імпорту.

Список використаних джерел

1. Торгова Л.В., Хитра О.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Навчально-методичний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2011. – 512 с.
2. Агеев Є.Я., Чепінога В.І. Зовнішньоекономічна діяльність: основи, маркетинг, менеджмент, облік, ефективність: Навч. пос.: Харків, 2006. – 480 с.
3. Шкурулій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. / За ред. О.В. Шкурулій. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
4. Вітлінський В.В., Маханець Л.Л. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2008. – 432 с.
5. Маслак О.О., Жежуха В.Й. Облік, аналіз та аудит зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібн. – К.: Каравела. 2011. – 400 с.
6. Георгіаді Н.Г., Передало Х.С., Князь С.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. – 2-ге вид. – Львів: Видавництво університету «Львівська політехніка», 2009. – 236 с.
7. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє видання перероблене та доповнене: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
8. Зінь Е.А. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник / За ред. д.е.н. професора Е.А. Зіня. – К.: Видавництво «Кондор», 2009. – 432 с.
9. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електрон. ресурс] режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

О.І. АНДРУСЬ,

к.п.н., доцент кафедри економіки і підприємництва,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

Обґрунтування організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності підприємств аграрно-промислового комплексу України

У роботі проаналізовано теоретичні аспекти і обґрунтовано організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності підприємств аграрно-промислового комплексу України. Основу організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності аграрно-промислового комплексу України складають узагальнені цілі, функції, принципи, методи та важелі.

Ключові слова: аграрно-промисловий комплекс України, організаційно-економічний механізм, ефективність господарської діяльності, цілі, функції, принципи, методи, важелі.

О.І. АНДРУСЬ,

к.п.н., доцент кафедри економіки і підприємництва,

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт»

Обоснование организационно-экономического механизма обеспечения эффективности предприятий аграрно-промышленного комплекса Украины

В работе проанализированы теоретические аспекты и обоснован организационно-экономический механизм обеспечения эффективности предприятий аграрно-промышленного комплекса Украины. Основу организационно-экономического механизма обеспечения эффективности аграрно-промышленного комплекса Украины составляют обобщенные цели, функции, принципы, методы и рычаги.

Ключевые слова: аграрно-промышленный комплекс Украины, организационно-экономический механизм, эффективность хозяйственной деятельности, цели, функции, принципы, методы, рычаги.

This paper analyzes the theoretical aspects and reasonable organizational and economic mechanism to ensure the efficiency of enter prises of agro-industrial complex of Ukraine. The basis of the organizational and economic mechanism to ensure the effective ness of agro-industrial complex of Ukraine summed up the objectives, functions, principles, methods and tools.

Keywords: agro-industrial complex of Ukraine, organizational and economic mechanism, the efficiency of economic activities, objectives, functions, principles, methods and tools.